

VATT-KESKUSTELUALOITTEITA
VATT-DISCUSSION PAPERS

112

EUROOPAN UNIONI
ULKOMAANKAUPPA-
POLIITTISENA
TOIMIJANA*

Pekka Mäkelä*

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Helsinki 1995

* Perustuu Keilaniemi-instituutin kevään 1995 eurooppaoikeuden ohjelman lopputyöhön. Kiitän Antti Pelttaria arvokkaista kommentteista

ISBN 951-561-158-X

ISSN 0788-5016

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus
Government Institute for Economic Research
Hämeentie 3, 00530 Helsinki, Finland

Painatuskeskus Pikapaino Opastinsilta
Helsinki, joulukuu 1995

Pekka Mäkelä: Euroopan unioni ulkomaankauppapoliittisena toimijana. Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus Government Institute for Economic Research, 1995. (C, ISSN 0788-5016, No 112) ISBN 951-561-158-X.

USA:han verrattuna EU:n ulkomaankauppapoliittinen päätöksenteko on tapauskohtaisempaa. Erityis-, varsinkin tuottajaintressit ovat päätöksenteossa voimakkaasti edustettuna. Yhdellä jäsenmaalla ei enää ole veto-oikeutta EU:n päätöksenteossa, jonka säännöt perustuvat perustamissopimukseen. Keväällä 1994 solmitun sopimuksen mukaan ministerineuvoston päätöksenteossa pyritään neuvottelemaan, kun ollaan lähellä estävää määrävähemmistöä.

Yhteisön tuomioistuin vahvisti päätöksessään 15.11.1995, että yhteisöllä on yksinomainen toimivalta solmia monenkeskisiä tavarakauppaa koskevia sopimuksia. Nämä artiklaan 113 perustuvat päätökset tehdään määränemmistöllä ministerineuvostossa. Liikennepalvelut eivät kuulu yhteisen kauppapolitiikan alaan, mutta muita palveluja ei voida kokonaan sulkea 113-artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Yhteisöllä ei ole yksinomaista toimivaltaa solmia henkistä omaisuutta ja palvelujen kauppaa koskevia sopimuksia WTO:n puitteissa käytävissä jatkoneuvotteluissa. On kuitenkin muistettava, että yhteisöoikeus on dynaaminen ja kehittyy jatkuvasti.

ASIASANAT: EU:n toimivalta, EU:n päätöksenteko, EU:n ulkomaankauppapoliittikka, WTO, Luxemburgin kompromissi

Pekka Mäkelä: Euroopan unioni ulkomaankauppapoliittisena toimijana (EU as an actor in trade policy). Helsinki, VATT, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus Government Institute for Economic Research, 1995. (C, ISSN 0788-5016, No 112) ISBN 951-561-158-X.

ABSTRACT: Compared to USA, the decision-making in EU external trade policy is more discretionary and special producer interests are strongly represented. Single Member Country does not have a right to veto EU decisions. The rules of decision making are based on the basic Treaties. By the compromise made in spring 1994, near the blocking minority situation in Council, negotiations should continue.

The Court of the community decided 15.11.1994, that the community has the sole authority to negotiate in multilateral trade negotiations on commodities. These decisions based on Article 113 are made by qualified majority in the Council. Transport services are not part of the common commercial policy. Other services are partly included in Article 113 application. The community does not have the sole authority to negotiate agreements for services and trade-related aspects of intellectual property rights in ongoing WTO-negotiations. Yet, it must be remembered, that the EU law is dynamic and is developing continuously.

KEYWORDS: Competence of EU, decision making in EU, foreign trade policy of EU, WTO, Luxembourg compromise

*"Tämän vuoksi jäsenmaat ovat valtuuttaneet unionin esiintymään nimissään yhtenä osapuolena sellaisissakin kansainväliseen kauppaan liittyvissä kysymyksissä, joissa sillä perustamissopimuksen nojalla ei ole toimivaltaa."*¹

*" Mitä vientiin tulee, Suomella on täydellinen vapaus tehdä näiden maiden kanssa bilateraalisia sopimuksia niin kauan, kuin ei astuta EU:n kauppapolitiikan varpaille."*²

¹ Ulkomaankauppaministeri Pertti Salolainen: EU-Suomen ulkomaankauppapolitiikka muutostilassa. *Kauppapolitiikka 2/95.*

² Tullihallituksen pääjohtaja Berndt Olof Johansson: Tullille jääneet tehtävät aiempaa monimutkaisempia. *Kauppapolitiikka 2/95.*

Sisällys	Sivu
1. Johdanto	7
2. EU:n oikeusperiaatteista	8
3. EU:n ulkomaankauppapolitiikan tavoitteet	10
4. Rooman sopimuksen ulkomaankauppapolitiikan artiklat	12
5. Onko yhdellä maalla veto-oikeutta päätöksenteossa?	14
5.1. Luxemburgin kompromissi	14
5.2. Ioanninan kompromissi	16
6. EU:n tuomioistuimen WTO-päätös 15.11.1994	17
6.1. Tavarakauppa	18
6.2. Palvelujen kauppa ja henkinen omaisuus	18
6.3. Ulkosuhteita koskeva toimivalta	20
6.4. Yhteenvedo tuomioistuimen WTO-lausunnosta	21
7. Käyttäytymissäännöt ulkomaankauppapolitiikassa	22
8. Johtopäätökset	24
Lähteet	26

Käytetyt lyhenteet

ACP = Africa, Caribbean, Pacific

CCP = Common Commercial Policy, Yhteinen kauppapolitiikka

CCT = Common Customs Tariff, Yhteinen ulkotulli

EEC = European Economic Community, Euroopan talousyhteisö

EMU = Economic and Monetary Union, Talous- ja rahaliitto

EU = Euroopan unioni

EY = Euroopan yhteisö(t)

GATS = General Agreement on Trade in Services, Palvelukaupan yleissopimus

GATT = General Agreement on Tariffs and Trade, Yleinen kauppaja tullisopimus

IMF = International Monetary Fund, Kansainvälinen valuuttarahasto

ITO = International Trade Organization, Kansainvälinen kauppajärjestö

MFA = Multifibre Agreement, Monikuitusopimus

SEA = Single European Act, Euroopan yhtenäisasiakirja

TRIPS = Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights, Teollis- ja tekijänoikeuksien kauppa

WTO = The World Trade Organization, Maailman kauppajärjestö

1 JOHDANTO

Maailmantalouden avautuminen ja eri maiden yhä suurempi riippuvuus toisistaan vaatii selkeitä yhteisiä pelisääntöjä. Niistä sovittiin Maailman kauppajärjestön GATTin Uruguayn neuvottelukierroksella, joka päätettiin Marrakeshissa Marokossa huhtikuussa 1994. Toinen keskeinen pelisääntöihin vaikuttava tekijä Suomen osalta on se, että maamme liittyi Euroopan unionin jäseneksi vuoden 1995 alusta.

Nopeat muutokset maailmankaupan instituutioissa ja Suomen asemassa ovat asettaneet suomalaiset uuteen tilanteeseen. Euroopan unionissa, on yksi kolmesta maailman suuresta kauppamahdista Yhdysvaltain ja Japanin ohella.

Euroopan unionista on sanottu, että se ei ole valtio eikä kansainvälinen järjestö, vaan sui generis, omaa lajiaan. Tässä keskustelualoitteessa pyritään selvittämään Euroopan unionin toimivaltaa ja päätöksentekoa ulkomaankauppapolitiikassa. Mitkä ovat yhteisön keskeiset oikeusperiaatteet? Onko Luxemburgin kompromissi vielä voimassa? Miten tuomioistuimen WTO-päätös 15.11.1995 selventää Rooman sopimuksen ulkomaankauppa-artikloja?

Nyt käsillä oleva selvitys liittyy VATTin talouden ulkoinen toimintaympäristö-tutkimuslohkoon.³ Selvitys liittyy myöskin meneillään olevaan Euroopan unionin ulkomaankauppapolitiikkaa koskevaan tutkimushankkeeseen. Kauppa- ja teollisuusministeriö on ollut ja on mukana rahoittamassa VATTin ulkomaankauppapolitiikan tutkimusta. Yksittäisten jäsenvaltioiden roolia yhteisön ulkomaankauppapolitiikassa käsitellään Paola Drein⁴ tutkimuksessa. Mika Arolan tutkimuksessa⁵ käsitellään GATTin merkitystä maailmankaupan pelisääntöjen kehittämisessä.

³ Lohkolta on julkaistu esim. Globaalitalous ja Suomi. VATT-julkaisuja 18. Toimittaneet Seppo Leppänen ja Antti Romppanen. VATT, Helsinki 1995.

⁴ Paola Drei: Individual trade policies of EU member countries: the case of the automobile industry. VATT-discussion papers 111. Helsinki 1995.

⁵ Mika Arola: GATTin merkitys maailmankaupan vapauttamisessa. VATT-keskustelualoitteita 98. Helsinki 1995.

2 EU:N OIKEUSPERIAATTEISTA

Euroopan yhteisön perustamissopimukset⁶ ovat muodoltaan kansainvälisiä sopimuksia. Ne täyttävät kuitenkin samalla yhteisön perustuslakien tehtävää. Perussopimusten tulkitsijana Euroopan tuomioistuimella on keskeinen sija. Tuomioistuimen *dynaamisesta* ja *teleologisesta*, päämäärähakuisesta tulkintavasta johtuen yhteisön tuomioistuimella on myös oikeutta luova funktio aivan eri laajuudessa kuin mihin Suomessa on totuttu oikeuslaitoksen osalta.⁷ Teleologisen tulkintatavan mukaan säännöstä on tulkittava siten, että sen tavoitteet saavutetaan mahdollisuuksien mukaan. Yhteisön tavoitteena on ollut dynaamisesti saavuttaa korkeampi integraation aste jäsenvaltioiden kesken. Tällöin on harvoin tarkoituksenmukaista palata alkuperäisiin näkemyksiin, mikä olisi historiallisen tulkintatavan mukaista.

Euroopan yhteisöjen nykyisessä laajuudessaan ja muodossaan on sanottu olevan suuressa määrin Euroopan yhteisön tuomioistuimen luomus.

Eurooppaoikeus muodostuu unionin jäsenvaltioiden keskinäisistä valtiosopimuksista joiden muodostamaa järjestelmää kutsutaan *primäärioikeudeksi* sekä unionin oman lainsäädäntötyön tuloksena syntyneestä *sekundäärilainsäädännöstä*. Yhteisön lainsäädännön laajuudesta antaa kuvan Ranskan valtion vuonna 1992 tekemä selvitys, jonka mukaan maan lainsäädännöstä oli 54 % eurooppaoikeutta.

Implied powers-opin mukaan yhteisön on sallittua ryhtyä toimenpiteisiin, kun se on välttämätöntä yhteisön tavoitteiden toteuttamiseksi, vaikka ei olisi nimenomaista toimivaltanormia. Euroopan tuomioistuimen päätösten mukaan yhteisön kansainvälisten sopimusten solmiminen perustuu osittain tähän. On siis kysymys yhteisön tavoitteista kansainvälisessä tasolla.

Suhteellisuusperiaate lausuu, että yhteisön toiminnassa ei saa ylittää sitä, mikä on tarpeen yhteisön tavoitteen saavuttamiseksi. Tästä on esimerkkinä subsidiariteettiperiaate: aloilla, jotka eivät kuulu yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan, yhteisö toissijaisuusperiaatteen mukaisesti toimii vain siinä tapauksessa ja siinä laajuudessa kuin jäsenvaltiot eivät voi riittävällä tavalla toteuttaa suunnitellun toiminnan tavoitteita, jotka suunnitellun toiminnan laajuuden tai vaikutuksen takia voidaan tämän vuoksi toteuttaa paremmin yhteisön tasolla.⁸

⁶ Perussopimuksia ovat muun muassa Euroopan talousyhteisön perustanut Rooman sopimus (1957), Euroopan yhtenäisasiakirja (1987) ja Maastrichtin sopimus (1993), jolla perustettiin Euroopan unioni.

⁷ Allgårdh, Jakobsson ja Nordberg: EY ja EY-oikeus. G. O. Zacharias Sundström ajanmukaistettu laitos. Painatuskeskus Angered 1994. Ahti Risto: EY:n tuomioistuimen ja I asteen tuomioistuimen toiminta. Eurooppaoikeuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995. Salla Saastamoinen: Euroopan yhteisöjen lainsäädännöllinen toimivalta. Eurooppaoikeuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995. Klaus Frösén: Integraation vaikutukset lainsäädäntöön. Eurooppaoikeuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995.

⁸ Maastrichtin sopimuksen mukainen Rooman sopimuksen artikla 3b.

Yhteisöllä on yksinomainen toimivalta kauppapolitiikassa ja yhteisöä koskevissa institutionaalisissa kysymyksissä. Näissä asioissa jäsenvaltiot eivät saa antaa säädöksiä, vaikka yhteisö ei olisi antanutkaan niitä. Kun toimivalta on kilpailevaa eli potentiaalista (sisämarkkina-asiat, maatalous, ympäristö jne.) toimivalta säilyy niin kauan ja niin laajana jäsenvaltioilla, kunnes yhteisö käyttää sitä. Kun yhteisö antaa säädöksiä näillä aloilla, jäsenvaltiot menettävät toimivaltansa. Voi siis sanoa, että toimivalta näissä tapauksissa siirtyy yhteisölle yksinomaiseksi toimivallaksi. Lisäksi on olemassa rinnakkaista eli paralleelista toimivaltaa, jossa toimivalta on sekä yhteisöllä että jäsenvaltioilla. Esimerkkinä on kilpailuoikeus. On kuitenkin muistettava että yhteisö on normaalia valtiota heikompi siinä mielessä, että sen toimivalta ei ole yleinen tai sen itsensä päätettävissä.

Lojaliteetti- eli yhteistyöperiaate käy ilmi Rooman sopimuksen artiklasta 5. Sen mukaan jäsenvaltiot toteuttavat kaikki toimenpiteet, jotka ovat aiheellisia perustamis-sopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämisen varmistamiseksi. Jäsenvaltiot pitävät kaikkia toimenpiteistä, jotka ovat omiaan vaarantamaan perustamissopimuksen tavoitteiden saavuttamista. Tuomioistuimen oikeuskäytännössä on tehty selväksi, että 5 artikla luo jäsenvaltioille positiivisen velvoitteen sellaisiin toimenpiteisiin, joita tarvitaan antamaan yhteisöoikeudelle täysi teho.

Esimerkiksi tavarakaupan osalta jäsenvaltiot ovat tulliliiton seurauksena luovuttaneet kansainvälisten sopimusten päättämistoimivallan kokonaan yhteisölle. Jäsenvaltiot eivät voi solmia tällaisia sopimuksia. Mutta lisäksi lojaliteettiperiaatteen mukaan jäsenvaltioilla on velvollisuus kaikin tavoin myötävaikuttaa siihen, että yhteisö tarvittaessa voisi solmia tällaisia sopimuksia.

Euroopan yhteisön tuomioistuin loi jo 60-luvulla opin *yhteisöoikeuden etusijasta* kansalliseen oikeuteen nähden. Yhteisön säännöksen pätevyyttä voidaan tutkia ainoastaan yhteisön tuomioistuimessa. Yhteisöoikeutta ei ainoastaan noudateta täydellisesti jäsenvaltioiden kansallisissa oikeuksissa, vaan sille annetaan myös etusija sen kanssa ristiriidassa oleviin kansallisiin sääntöihin nähden.

3 EU:N ULKOMAANKAUPPOLITIIKAN TAVOITTEET

Euroopan unionin jäsenmaat ovat olleet jäseninä maailmankauppasopimuksessa GATTissa Euroopan talousyhteisön perustamisvuodesta 1957 lähtien. Euroopan talousyhteisöllä oli yleisenä linjana, että jäsenmaiden yhteisön aloittamishetkellä ollut jäsenyys kansainvälisissä järjestöissä jatkui.

Vuonna 1944 Bretton Woodsissa sovittiin kolmen järjestön perustamisesta, nimittäin IMF:n, Maailmanpankin ja ITO:n. Viimeksi mainittu jäi perustamatta kun USA:n kongressi hylkäsi sen vuonna 1950.⁹ Vuonna 1947 Havannassa solmittiin väliaikaisena järjestelynä GATT-sopimus. GATT tuli voimaan 1.1.1948 ja siihen yhdistettiin samaan aikaan käynnissä olleiden tullialennusneuvottelujen tulokset. Suomi liittyi mukaan vuonna 1950.¹⁰

GATT on toiminut sarjana konferensseja, joissa hallitusten edustajat ovat neuvotelleet uusista kaupan esteiden alentamisista.¹¹ Varsinainen maailmankauppajärjestö jäi siis perustamatta, ja se perustettiin vasta WTO:na vuoden 1995 alusta. GATT:in neuvottelukierroksilla teollisuustuotteiden tulleja on alennettu 40 prosentista 6,3 prosenttiin maailman keskiarvona. Uruguay'n kierroksen tuloksena tullit alenevat edelleen keskimäärin 3,9 prosenttiin.

GATT:in Uruguay'n kauppaneuvottelukierroksen neuvottelut päätettiin joulukuun 15. päivänä 1993. Uruguay'n kierroksella sovittiin tavarakaupan tullien lisäksi suuresta määrästä asioita, joita ei aikaisemmillä kierroksilla oltu käsitelty. Tällaisia ovat palvelujen kauppa, tekijän- ja teollisoikeudet ja kauppaan liittyvät investointimääräykset. Uusi järjestö tarjoaa puitteet uudistettujen GATT-sääntöjen lisäksi uusien alojen sopimusjärjestelyille sekä aiempaa tehokkaamman riitojenratkaisujärjestelmän.

Vuonna 1958 toimintansa aloittanut Euroopan talousyhteisö EEC oli ennen kaikkea tulliliitto ja sen piti sen takia pystyttää yhteinen ulkotulli CCT. Yhteisen ulkotullin takia kolmannet maat pitivät yhteisöä yhtenä kaupan osapuolena.

Yhteisön perustajien tavoitteet menivät huomattavasti laajemmalle kuin pelkän tulliliiton perustamiseen. Pyrittiin tiiviimpään taloudelliseen ja poliittiseen yhteistyöhön ja uuden Euroopan merkittävämpään rooliin ja asemaan maailmassa. Tämän takia tarvittiin yhteistä kauppapolitiikkaa CCP. Yhteinen kauppapolitiikka lisäsi maaryhmän painoa maailmankauppaa koskevissa neuvotteluissa. Eri jäsenmaiden erillisellä kauppapolitiikalla olisi helposti haitallisia vaikutuksia muihin jäsenmaihiin.

⁹ GATT: Guide to GATT law and practice. GATT, Geneva 1994.

¹⁰ Ake Linden: The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). Teoksessa Dominic Salvatore (toim.): National Trade Policies. Studies in Comparative Economic Policies Volume 2. North-Holland, Amsterdam 1992.

¹¹ Mika Arola: GATTin merkitys maailmankaupan vapauttamisessa. VATT-keskustelualoitteita 98. Helsinki 1995.

Kolmanneksi yhdenmukaiset menettelytavat ja säännöt lisäävät politiikan vaikuttavuutta ja kustannustehokkuutta esim. tullauksessa.

Euroopan unioni on maailman suurin kauppa-alue. Sen sisäinen (jäsenvaltioiden välinen) kauppa vastaa noin neljäsosaa maailmankaupasta; vuonna 1993 osuus oli 24%.¹² Vuonna 1993 yhteisön ulkoisen, yhteisön ulkopuolelle suuntautuvan, kaupan osuus oli viennissä 20,1 % ja tuonnissa 19,4 % koko maailman vastaavista luvuista.¹³

Kaksi kolmasosaa jäsenvaltioiden ulkomaankaupasta on yhteisön sisäistä, jäsenvaltioiden välistä kauppaa. Ulkotuonnin osuus kansantuotteesta oli 8 % vuonna 1993, vastaava osuus esim. Yhdysvalloilla oli 11 %. EU:lla on yhteisönä ainakin 360 voimassa olevaa sopimusta kolmansien maiden kanssa. Näistä valtaosa on kauppapoliittisia sopimuksia.¹⁴ Kehitysmaiden kanssa tehdyistä sopimuksista tunnetuimpia ovat Lomé'n sopimukset, joista järjestyksessä 4. päättyy vuonna 2000. Ensimmäinen Lomé'n sopimus allekirjoitettiin helmikuussa 1975. Sopimukset on solmittu ACP-maiden kanssa, joiden lukumäärä on 70.¹⁵ Sopimukset koskevat muun muassa kehitysapua ja laajaa tullivapautta ja kiintiömätöntä vientiä yhteisön alueelle. Yhteisö on solminut 'Eurooppa-sopimukset' Euroopan entisten sosialistimaiden kanssa. Näiden kauppa- ja yhteistyösopimusten sisältönä on ollut muun muassa asteittainen vientikiintiöiden poisto yhteisöön suuntautuvilta kaupalta.

Yhteisön keskeisenä tavoitteena on ollut taloudellisen integraation edistäminen jäsentensä kesken. Yhteisen ulkotullin lisäksi tähän liittyviä keskeisiä pyrkimyksiä on sisäisten kaupan esteiden poistaminen, tavaroiden, palvelusten, ihmisten ja pääomien vapaa liikkuvuus yhteisön alueella¹⁶ sekä talous- ja rahaliitto EMU¹⁷. Ulkomaankaupassa keskeisiä keinoja ovat tullien lisäksi olleet tuontikiintiöt ja vapaaehtoiset (yhteisöön suuntautuvan) viennin rajoitukset ja polkumyyntisyytteet. Tuontikiintiöiden ja vapaaehtoisten rajoitusten käytössä jäsenvaltioilla on ollut omaa, aktiivistakin roolia erityisesti aloilla, joilla oma teollisuus ei ole kilpailukykyinen. Yhteisön instituutiot (ennen kaikkea komissio) ovat osaksi olleet jälkikäteishyväksyjän roolissa. Yhteisö otti suuren askeleen kohti täysin yhteistä kauppapolitiikkaa 1.1.1993, kun sisämarkkinat tulivat laajalti toteutettaviksi. Ne edellyttävät, että kansalliset kaupparajoitukset poistetaan tai korvataan yhteisötason toimenpiteillä.¹⁸

¹² GATT: International trade, Trends and statistics 1994. GATT 1994.

¹³ Eurostat: External trade, Monthly statistics 10/95.

¹⁴ Matti Oivukkamäki: Euroopan yhteisön kauppapolitiikka ja yhteiset säännöt. Teoksessa Opiskellen Euroopan yhteisöön. Painatuskeskus Oy Helsinki 1993.

¹⁵ Keith Perry: Business and the European Community. Butterworth - Heinemann, Oxford 1994.

¹⁶ Sisämarkkinaohjelma 1985 ja Yhtenäisasiakirja (SEA) voimaan 1987.

¹⁷ EMU Maastrichtin sopimuksella, joka tuli voimaan 1.11.1993

¹⁸ Allgårdh - Jacobsson - Nordberg: EY ja EY-oikeus. G.O.Zacharias Sundström: ajanmukaistettu laitos. Painatuskeskus, Angered 1994. Daniel Gros: A Note on EC Trade Policy after 1992: The Effects of Replacing Existing National Import Quotas by Community Quotas that are "Equally Restrictive". Weltwirtschaftliches Archiv 1992, Vol. 128 No 1.

4 ROOMAN SOPIMUKSEN ULKOMAANKAUPPOLIITIKAN ARTIKLAT

Euroopan unionin ulkomaankauppapolitiikka perustuu Rooman sopimuksen artikloihin 110 - 115.

Artiklan 110 mukaan "Jäsenvaltiot pyrkivät keskinäisen tulliliiton perustamisella edistämään yhteisen edun mukaisesti maailmankaupan sopusuhtaista kehitystä, kansainvälisen kaupan rajoitusten asteittaista poistamista sekä tulliesteiden poistamista.

Yhteisessä kauppapolitiikassa otetaan huomioon jäsenvaltioiden välisten tullien poistamisen mahdollinen suotuista vaikutus yritysten kilpailukykyyn jäsenvaltioissa. "

Artiklan 113 mukaan¹⁹

" 1. Yhteinen kauppapolitiikka perustuu yhtenäisiin periaatteisiin etenkin tullien muuttamisessa, tulli- ja kauppasopimusten tekemisessä, vapauttamista koskevien toimenpiteiden yhtenäistämässä, vientipolitiikassa sekä kauppaa suojaavissa toimenpiteissä, kuten toimenpiteissä, jotka toteutetaan polkumyynti- ja tukipalkkiotapauksissa.

2. Komissio tekee neuvostolle ehdotuksia yhteisen kauppapolitiikan toteuttamiseksi.

3. Jos on neuvoteltava yhden tai useamman valtion taikka kansainvälisen järjestön kanssa tehtävistä sopimuksista, komissio antaa asiasta suosituksia neuvostolle, joka valtuuttaa komission aloittamaan tarpeelliset neuvottelut.

Komissio käy näitä neuvotteluja neuvotellen erityiskomitean kanssa, jonka neuvosto nimeää avustamaan komissiota tässä tehtävässä, sekä noudattaen direktiivejä, joita neuvosto voi antaa sille osoitettuina.

4. Käyttäessään sille tällä artiklalla annettua toimivaltaansa neuvosto tekee ratkaisunsa määräenemmistöllä. "

Artiklan 115 mukaan jos kauppapoliittisten toimenpiteiden väliset erot aiheuttavat taloudellisia vaikeuksia yhdessä tai useammassa jäsenmaassa, komissio suosittaa menetelmiä, joilla muut jäsenvaltiot osallistuvat tarvittavaan yhteistyöhön. Jos tämä osoittautuu riittämättömäksi, komissio valtuuttaa jäsenvaltiot toteuttamaan tarvittavat suojatoimenpiteet, joiden edellytykset ja joita koskevat yksityiskohtaiset säännöt komissio määrittää.

Kiireellisissä tapauksissa jäsenvaltiot pyytävät komissiolta valtuutusta itse toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, ja komissio esittää näkemyksensä asiasta mahdollisimman pian; sen jälkeen jäsenvaltiot, joita asia koskee, ilmoittavat toimenpiteistä muille

¹⁹ Artiklat 113 ja 115 Maastrichtin sopimuksen mukaisessa muodossa.

jäsenvaltioille. Komissio voi milloin tahansa päättää, että kyseisten valtioiden on muutettava näitä toimenpiteitä tai poistettava ne.

Ehkä fundamentaalisin artikla yhteisön ulkomaankauppapolitiikan kannalta on **Rooman sopimuksen** toimiala-artikla 3, jonka mukaan yhteisön toimintaan sisältyy

a) tavaroiden vientiin ja tuontiin kohdistuvien tullien ja määrällisten rajoitusten sekä muiden vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden poistaminen jäsenvaltioiden väliltä

b) yhteisen tullitariffin ja yhteisen kauppapolitiikan toteuttaminen suhteessa kolmansiin maihin.

Maastrichtin sopimuksen mukaan vastaavasti yhteisön toimintaan sisältyy

a) tavaroiden vientiin ja tuontiin kohdistuvien tullien ja määrällisten rajoitusten sekä muiden vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden poistaminen jäsenvaltioiden väliltä;

b) yhteinen kauppapolitiikka.

a-kohta on siis pysynyt muuttumattomana ja b-kohtaa on lyhennetty ytimekkäämmäksi.

5 ONKO YHDELLÄ MAALLA VETO-OIKEUTTA PÄÄTÖKSENTEOSSA?

5.1. Luxemburgin kompromissi

Tammikuussa 1966 saavutettiin yhteisymmärrys, epävirallinen sopimus, EY:n jäsenvaltioiden kesken, jonka mukaan ministerineuvoston enemmistöpäätös voitiin siirtää kunnes yksimielisyys oli saavutettu. Tämä ns. Luxemburgin kompromissi loi käytännössä veto-oikeuden jäsenmaille kaikissa tärkeissä yhteisön ratkaisuihin. Periaatteen soveltaminen käytännössä lakkasi 1980-luvulla, ja Teasdalen²⁰ näkemyksen mukaan nykyään jäsenvaltio ei voi vedota siihen, ellei perussopimuksissa edellytetä yksimielisyyttä kyseessä olevasta asiasta päätettäessä.

Luxemburgin kompromissin primus motor oli Ranska ja de Gaulle vuonna 1965. Ranska hylkäsi sarjan komission aloitteita maatalouspolitiikan rahoituksesta jne. ja toisaalta Ranska torjui suunnitellun enemmistöpäätösmenettelyn laajennuksen, jonka piti astua voimaan vuonna 1966. Vuoden 1965 jälkipuolella de Gaulle määräsi ministerinsä boikotoimaan kaikkia neuvoston kokouksia - 'tyhjän tuolin politiikka'. Joulukuun 1965 presidentinvaaleissa de Gaulle voitti yllättävän täpärästi eurooppamyönteisen sosialistin Francois Mitterrandin. Pääministeri Georges Pompidou arvioi vaalikierrosten välillä, että Ranska aloittaa uudelleen neuvottelut muiden jäsenmaiden kanssa vaalien jälkeen. Näin tapahtuikin.

Luxemburgin kompromissi muotoiltiin kahdessa neuvoston kokouksessa tammikuussa 1966. Päätös oli muodoltaan ei-sitova, pöytäkirjoihin merkitty kannanotto. Johtopäätöksissä todettiin, että jos jokin jäsenmaa piti päätettävää asiaa erittäin tärkeänä, neuvoston oli pyrittävä järkeväen ajan puitteissa saavuttamaan ratkaisu, joka voitaisiin hyväksyä yksimielisesti. Yksimielisyyttä ei saavutettu, vaikka Ranska vaati, että keskusteluja oli jatkettava niin kauan, että yksimielinen päätös oli saatu aikaan. Sen sijaan todettiin, että oli olemassa erimielisyys siitä, mitä tapahtuisi, ellei yksimielisyyttä neuvostossa saavutettu. Vaikka Ranska hävisi muotoilussa, oli päätös sinänsä voitto Ranskalle.

Vuoden 1966 jälkeen periaatteeseen on vedottu ehkä 10 -15 kertaa, mutta sen todellinen vaikutus on ollut suurempi. Valéry Giscard d'Estaing (Ranskan presidentti) pyrki edistämään enemmistöpäätösten käyttöä Pariisin joulukuun 1974 huippukokouksen päätöksissä, mutta käytäntö ei muuttunut.

Toukokuusta 1982 alkaen Luxemburgin kompromissin merkitys alkoi vähentyä. Tuolloin Englanti pyrki vähentämään nettomaksujaan yhteisölle.²¹ Vastapuolena oli

²⁰ Anthony Teasdale: The Life and Death of the Luxembourg Compromise. *Journal of Common Market Studies* Volume 31, No. 4 December 1993.

²¹ Alan Swinbank: The Common Agricultural Policy and the Politics of European Decision Making.

nyt Ranska ja sen johtama maatalouspolitiikka yhteisössä. Englannin pyrkimys saada itse määritellä 'elintärkeät edut' torjuttiin. Samaan aikaan nyt (vuodesta 1979 alkaen) yleisillä suorilla vaaleilla valittava Euroopan parlamentti alkoi vaatia enemmistöpäätösten soveltamista niillä aloilla, joissa sitä perussopimusten perusteella pitääkin soveltaa.

Poliittisesti hyvin merkittävää oli Mitterrandin tulo Ranskan presidentiksi vuonna 1981. Euroopan parlamentissa toukokuussa 1984 Mitterrand sanoi, että yhteisöä ei voi hallita kuten Puolan kuningaskuntaa 1700-luvulla, jolloin päätösten edellytyksenä oli yksimielisyys. Asioiden käsittelyssä oli palattava normaaliin järjestykseen. Täten Ranska poikkesi voimakkaasti gaullistisesta traditiosta.

Euroopan yhtenäisasiakirja allekirjoitettiin helmikuussa 1985. Siinä enemmistöpäätösmenettely ulotettiin kaikkiin sisämarkkinakysymyksiin (verotus poikkeuksena). Thatcher esitti kannan, että Luxemburgin kompromissi olisi ollut voimassa, mutta Teasdale pitää sitä epärealistisena.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta katsoi lausunnossaan ulkoasiainvaliokunnalle, että yhtenäisasiakirjan mukanaan tuoma määräenemmistöpäätöksenteon laajentunut käyttö on tehnyt Luxemburgin kompromissin merkityksettömäksi. Yhtenäisasiakirjan voimassaoloaikana yhdenkään määräenemmistöllä ratkaistavan asian päättämistä ei ole estetty vetoamalla siihen, että kyseessä on jäsenmaalle elintärkeä kansallinen intressi.²² Ns. Tiitisen komitean mukaan Luxemburgin kompromissia ei voida oikeudellisesti pitää pätevänä perustamissopimusten muutoksena, mutta ainakin 80-luvun puoliväliin asti sitä voitiin pitää osana poliittista *acquis communautaire*.²³ Vaikka päätöksenteko on säilynytkin suurella määrällä konseksukseen perustuvana, joidenkin hallitusten erillinen oppositio voidaan Yhtenäisasiakirjan jälkeen ohittaa.²⁴

Marraskuussa 1992 kysymys Luxemburgin kompromissista aktualisoitui Ranskassa, kun EY neuvotteli maataloussopimuksen Yhdysvaltain kanssa, pyrkien ennakoimaan GATT-neuvottelujen Uruguay'n kierroksen tuloksia.

Teasdalen heinäkuussa 1993 kirjatun näkemyksen mukaan nykyään yhteisössä normaalisti päätökset ulkomaankaupasta ja maataloudesta tehdään perustamissopimusten artiklojen mukaan enemmistöpäätöksin (ulkomaankaupan osalta artikla 113). Mutta Uruguay'n kierros sisältää asioita, jotka voivat mennä artiklan 113 ulkopuolelle. Teasdale mainitsee palvelujen kaupan, kysymykset tekijänoikeuksista ja WTO:n perustaminen - viimeksimainittu muun muassa sen takia, että kaikki jäsenmaat ovat

Journal of Common Market Studies Volume XXVII, No. 4 June 1989.

²² EY-jäsenyyden vaikutukset Suomelle. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan mietintö valtioneuvoston selonteosta. 1992 vp - UaVM 6. (Perustuslakivaliokunnan lausunto n:o 59 päivänä huhtikuuta 1992).

²³ Valtiosääntökomitea 1992:n mietintö. Komiteamietintö 1994: 4, luku 2.3.

²⁴ Renaud Dehousse ja Giandomenico Majone: The Institutional Dynamics of European Integration: From the Single Act to the Maastricht treaty. Teoksessa The Construction of Europe. essays in Honour of Emile Noël. Edited by Stephen Martin. Kluwer, Dordrecht 1994.

suoraan GATTin ja WTO:n jäsenmaita, joten niiden allekirjoitus tarvittiin WTO:n perustamiseksi ja siihen liittymiseksi. Lakimiehet olivat erimielisiä siitä, olisiko yhteisön neuvotteleman sopimuksen allekirjoittamisesta kieltäytyminen vastoin yhteisöoikeutta.

Mainittakoon vielä, että yhteisön komissio ja Euroopan tuomioistuin eivät koskaan hyväksyneet Luxemburgin kompromissia laillisesti sitovana.

5.2. Ioanninan kompromissi

Ioanninan huippukokouksessa keväällä 1994 sovittiin menettelytavasta ministerineuvoston kokouksissa päätettäessä asioista määränemmistöllä siinä tapauksessa, että estävä määrävähemmistö on lähellä tai vastaavasti riittävä määränemmistö ylittyy vain hieman. Kompromissi liittyi uusien maiden (joita silloin arveltiin olevan neljä) tuloon jäseniksi.

Yleisten asiain ministerineuvoston päätökseksi kirjatussa kompromississa todetaan, että jos jäsenmaat, joiden äänimäärä vastaa 23 - 25 ääntä neuvostossa, ilmoittavat vastustavansa määränemmistöpäätöstä, neuvosto tekee kaiken mikä sen vallassa on saavuttaakseen järkevän ajan puitteissa tyydyttävän ratkaisun, joka voitaisiin ratkaista ainakin 68 äänellä puolesta. Tämän neuvottelujakson aikana puheenjohtaja, jota avustaa komissio, on aloitteellinen helpottaakseen laajapohjaisen yhteisymmärryksen syntyä neuvostossa. Neuvoston jäsenet tukevat puheenjohtajaa tässä asiassa.²⁵

Kun Norja ei liittynytäkään yhteisön jäseneksi, muutettiin päätöksen äänimääräksi 23 - 25 ääntä ja 65 ääntä.²⁶ Normaali määränemmistöpäätöksen raja on noin 70 % painotetusta äänimäärästä. Ministerineuvoston ääniä on 15 jäsenmaan yhteisössä 87, joista 62 ääntä on pienin voittava määränemmistö ja 26 ääntä pienin estävä määrävähemmistö. Muun muassa Suomella on 3 ääntä ja neljällä väkiluvultaan suurimmalla valtiolla kullakin 10 ääntä.

Ioanninan kompromissi ei ole läheskään Luxemburgin kompromissin veroinen vaikutukseltaan. Lähinnä sitä voi pitää neuvottelu- ja asioiden valmisteluohjeena neuvostolle. Kompromissin mukaan neuvottelujakson pidentämisellä ei saa loukata perussopimuksissa mainittuja normaaleja päätöksentekoaikoja. Täten johtopäätökseksi jää, että neuvottelujakson jälkeen päätös voidaan tehdä normaalilla määränemmistöllä.

²⁵ Council decision of 29 March 1994 concerning the taking of Decision by qualified majority by the Council. Official Journal of the European Communities C 105 13 April 1994.

²⁶ Neuvoston päätös tehty 1 päivänä tammikuuta 1995, määränemmistöllä tehtävistä neuvoston päätöksistä 29 päivänä maaliskuuta 1994 tehdyn neuvoston päätöksen muuttamisesta. Euroopan yhteisöjen virallinen lehti C 1 1.1.1995.

6 EU:N TUOMIOISTUIMEN WTO-PÄÄTÖS 15.11.1994

Yhteisön tuomioistuin antoi marraskuussa 1994 lausunnon jäsenvaltioiden ja yhteisön toimivallan jaosta Maailman kauppajärjestön perustamisesta tehdyn sopimuksen osalta.²⁷ Lausuntoa pyydettiin neuvoteltaessa käyttäytymissäännöstä muiden kuin palvelujen jatkoneuvottelujen osalta,²⁸ koska Belgian mielestä tuomioistuimen lausunto asiasta oli joka tapauksessa tarpeen.

Komission lausuntopyynnössä oli kysytty, onko Euroopan yhteisöllä toimivalta WTO-sopimuksen niiden osien osalta, jotka koskevat palveluiden kauppaa sekä henkistä omaisuutta; onko Euroopan yhteisöllä yksinomainen toimivalta WTO-sopimuksen niiden osien osalta, jotka koskevat Euroopan hiili- ja teräsyhteisön ja Euratomin perustamissopimuksissa tarkoitettuja tuotteita ja palveluksia? Jos vastaus on myönteinen, vaikuttaako tämä jäsenvaltioiden kelpoisuuteen olla sopimuksen sopijapuolina, kun otetaan huomioon, että jäsenvaltioista tulee WTO:n perustajajäseniä?

Lausunnon lähtökohtana on Rooman sopimuksen artikla 228 (Maastrichtin sopimuksen mukaisessa muodossa). Artiklan mukaan tehtäessä sopimuksia yhteisön ja yhden tai useamman valtion tai kansainvälisen järjestön välillä, sopimuksen tekee neuvosto määränemmistöllä komission ehdotuksesta.²⁹ Neuvottelut käy komissio. Artiklan 228 kohdan 6 mukaan neuvosto, komissio tai jäsenvaltio voi hankkia yhteisön tuomioistuimen lausunnon siitä, onko suunniteltu sopimus sopusoinnussa perustamissopimuksenmääräysten kanssa. Jos yhteisön tuomioistuimen lausunto on kielteinen, sopimus voi tulla voimaan vain Euroopan unionista tehdyn sopimuksen N artiklassa määräytyin edellytyksin.³⁰

²⁷ EU-asiain komitea Valmistelujaosto 52 (oikeudelliset kysymykset) Muistio 23.11.1994/Jääskeläinen. European Commission: Court opinion on WTO competence. Statement by Sir Leon Brittan. IP/94/1067. Brussels, 15 November 1994. Cour de Justice des Communautés Européennes: Prise de position de la Cour Luxembourg le 15 novembre 1994. The Court: Opinion 1/94. Competence of the Community to conclude international agreements concerning services and the protection of intellectual property - Article 228(6) of the EC Treaty. Opinion of the Court, 15 November 1994.

²⁸ Katso seuraava luku.

²⁹ Kuitenkin yksimielisyys on edellytyksenä, jos sisäiset säännöt edellyttävät asian päättämistä yksimielisesti ja samoin assosiaatiosopimuksissa (artikla 238).

³⁰ Tarkoittaa hallitusten välistä konferenssia ja jäsenvaltioiden ratifiointia - perussopimusten muuttamista vastaava menettely.

6.1. Tavarakauppa

Lausunnossaan yhteisön tuomioistuin vahvistaa, että yhteisöllä on 113 artiklan nojalla yksinomainen toimivalta solmia monenkeskisiä tavarakauppaa koskevia sopimuksia.

Euratomin perustamissopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden osalta yhteisön yksinomaista toimivaltaa ei ollut käsittelyn aikana kiistetty, mutta komission esittämän kysymyksen johdosta tuomioistuin kuitenkin vahvistaa, että koska Euratomin perustamissopimus ei sisällä määräyksiä kaupasta kolmansien maiden kanssa, mikään ei estä ottamasta 113 artiklan nojalla tehtyjen sopimusten soveltamisalaan myös Euratom-tuotteita.

Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksessa tarkoitettujen tuotteiden osalta neuvosto ja useimmat jäsenvaltiot olivat kiistäneet yhteisön yksinomaisen toimivallan vedoten sopimuksen 71 artiklaan. Tuomioistuin toteaa, ettei yhteisön yksinomaista toimivaltaa voida asettaa kyseenalaiseksi vain sillä perusteella, että sopimuksen tavarakatteeseen kuuluu myös Euroopan hiili- ja teräsyhteisön perustamissopimuksessa tarkoitettuja tuotteita.

Tuomioistuin hylkäsi myös väitteet, joiden mukaan 113 artiklan nojalla ei voitaisi solmia sopimuksia aloilla, joita koskevat sisäiset toimet toteutetaan yhteisön perustamissopimuksen 43 artiklan³¹ nojalla. Myöskään se, että WTO-sopimus sisältää kaupan teknisiä esteitä koskevia määräyksiä, joita koskeva harmonisointi ei ole yhteisössä täydellistä tai luonteeltaan sitovaa, ei tuomioistuimen mielestä vaikuta rajoittavasti yhteisön 113 artiklan mukaiseen toimivaltaan.

6.2. Palvelujen kauppa ja henkinen omaisuus

Palvelujen osalta tuomioistuin käsittelee erikseen liikennepalveluja ja muita palveluja. Muiden palvelujen osalta tuomioistuin katsoo, ettei palveluja voida kokonaisuudessaan sulkea 113 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Tuomioistuin tarkastelee palvelujen kauppaa koskevassa GATS-sopimuksessa mainittuja palvelutyyppejä päätyen siihen lopputulokseen, että ne rajan ylittävät palvelut, joihin ei liity henkilöiden fyysistä siirtymistä, ovat tavaroiden kaltaisia eikä ole estettä sisällyttää tällaisia palveluita yhteisen kauppapolitiikan käsitteeseen. Sen sijaan muut GATS-sopimuksessa mainitut palvelut eivät sisälly kauppapolitiikan käsitteeseen. Tuomioistuin viittaa Rooman sopimukseen, jossa on johdonmukaisesti eroteltu yhteinen kauppapolitiikka ja henkilöiden liikkuminen.

Liikennepalveluista tuomioistuin toteaa erikseen, että ne eivät kuulu yhteisen kauppapolitiikan alaan. Tähän tulkintaan ei vaikuta sopimuksen liikennepalveluita

³¹ Roman sopimuksen artikla 43 koskee maatalouspolitiikkaa. Neuvosto antaa asetuksia jne. maatalouspolitiikasta määränemistöllä.

koskevien määräysten sisältö, toisin sanoen se, ovatko kyseessä turvallisuutta koskevat määräykset vai puhtaasti kauppaa koskevat määräykset.

Henkistä omaisuutta koskevien määräysten osalta tuomioistuin katsoo, että siltä osin kuin henkistä omaisuutta koskeva TRIPS-sopimus koskee toimenpiteitä henkisen omaisuuden suojelemiseksi rajavalvonnassa (väärennösten pääsyn markkinoille ehkäiseminen), yhteisöllä on yksinomainen toimivalta artiklan 113 nojalla. Tämä johdetaan siitä, että yhteisö voi antaa ja on antanut kyseisistä asioista sisäisiä säännöksiä 113 artiklan nojalla. Muilta osin tuomioistuin katsoo, etteivät henkistä omaisuutta koskevat määräykset ole osa yhteistä kauppapolitiikkaa, vaikka niillä onkin vaikutusta kauppaan. Tuomioistuin huomauttaa, että koska henkistä omaisuutta koskevia säännöksiä ei ole yhteisön tasolla yhdenmukaistettu, TRIPS-sopimus johtaa itse asiassa myös yhteisön sisäiseen harmonisointiin. Yhteisön tasolla kyseinen harmonisointi vaatisi sellaisten äänestys- ja menettelysääntöjen noudattamista, jotka poikkeaisivat 113 artiklan mukaisista säännöistä, minkä vuoksi ei voida sallia, että yhteisö voisi TRIPS-sopimuksen solmimisen yhteydessä harmonisoida kyseistä sääntelyä 113 artiklan edellyttämässä menettelyssä.³² Tuomioistuin katsoo myös, ettei tulkintaan vaikuta se, että henkisen omaisuuden suojeleminen on otettu osaksi useita viimeaikaisia kauppapolitiikan alaan kuuluvia yhteisön ja kolmansien maiden välisiä sopimuksia.

Suomen osalta tuomioistuimen päätöksellä saattaa olla merkitystä muun muassa niin sanotun open skies-sopimuksen kannalta, jonka Suomi on solminut kahdenvälisesti Yhdysvaltain kanssa lentoliikenteen alalla. USA on solminut näitä sopimuksia kuuden EU-maan kanssa. Komissio on vastustanut sopimuksia ja väittänyt niitä eurooppa-alueen vastaisiksi.³³

Suomen kantaa voi puolustaa muun muassa sillä, että Rooman sopimuksen mukaan yhteisön toimintaan kyllä sisältyy yhteisen liikennepolitiikan toteuttaminen. Mutta artiklan 82 mukaan sopimuksen liikenneosaston määräyksiä sovelletaan vain rautatie-, maantie- ja sisävesiliikenteeseen. Meri- ja lentoliikenteestä todetaan erikseen, että neuvosto voi määräenemmistöllä päättää, annetaanko meri- ja lentoliikennettä koskevia säännöksiä sekä mistä asioista ja mitä menettelyä noudattaen niitä annetaan. Yhteisön toimivalta lentoliikenteen alalla näyttääkin olevan neuvoston päätöksistä riippuvainen. Yhteisön toimivaltahan on yksinomaista vasta sitten, kun yhteisö on säännellyt tiettyä alaa. Ministerineuvostossa päätettyjen säädösten puuttuminen jättää tilaa jäsenvaltioiden toimivallalle ulkosuhteissa.

³² Viittaa ennen kaikkea enemmistöpäätösmenettelyyn.

³³ Economic Affairs Notes, November 13, 1995. Embassy of the United States of America. Tuula Linna-
nainmaa viittaa kintaalla EU:n uhkailuille. Helsingin Sanomat 23.5.1995

6.3. Ulkosuhteita koskeva toimivalta

Tuomioistuin käsitteli erikseen 113 artiklan tulkinnasta sitä, voisiko yhteisö johtaa yksinomaisen toimivaltansa muista perustamissopimuksen määräyksistä.

Voisiko yksinomainen toimivalta perustua yhteisön sisäisiin toimivaltaoikeuksiin? Tuomioistuin toteaa, että yhteisön toimivalta on yksinomaista vasta kun ja niiltä osin kuin yhteisö on tosiasiallisesti säännellyt tiettyä alaa. Tämä koskee myös 100 a³⁴ ja 235 artiklaa.³⁵ Pelkkä harmonisointikompetenssi ei tuo yhteisölle yksinomaista toimivaltaa ulkosuhteissa. Muiden kuin liikennepalvelujen osalta tuomioistuin lisää, ettei perustamissopimuksen sijoittautumisoikeutta ja palveluja koskeviin lukuihin sisälly mitään viittausta yhteisön toimivaltaan ulkosuhteissa, vaan niiden tarkoituksena on säännellä jäsenvaltioiden välisiä suhteita. Kuitenkin tuomioistuin huomautti, että yhteisön sijoittautumisoikeutta ja palveluita koskeviin säädöksiin on voitu sisällyttää kolmansista valtioista peräisin olevia henkilöitä koskevia säännöksiä tai näillä säädöksillä on voitu antaa yhteisölle toimivaltaa neuvotella kyseisellä alalla kolmansien valtioiden kanssa. Tuomioistuin katsoi, että tällaisten säädösten kattamilla aloilla yhteisö on saanut yksinomaisen toimivallan tehdä sopimuksia kolmansien valtioiden kanssa. Yksinomainen toimivalta voi seurata myös siitä, että yhteisö on harmonisoinut tietyn toiminnan harjoittamista koskevat edellytykset kokonaisuudessaan, koska tällaisessa tapauksessa jäsenvaltioiden toimivalta kolmansiin valtioihin nähden voisi vaikuttaa yhteisön sääntelyyn.

Tuomioistuin kiisti komission väitteen, että yksinomainen toimivalta voitaisiin johtaa yhteisön sisäisellä tasolla määritellyistä tavoitteista, joiden toteuttamiseksi kansainvälinen sopimus on tarpeen.

Koska edelläesitetyt edellytykset eivät koske kaikkia GATS-sopimuksessa tarkoitettuja aloja, yhteisöllä ei ole yksinomaista toimivaltaa sopimuksen solmimiseen. Henkistä omaisuutta koskevat TRIPS-sopimuksen osalta tuomioistuin päättyy samaan lopputulokseen. Lisäksi tuomioistuin hylkää eräiden jäsenvaltioiden käsittelyn aikana esittämät väitteet, joiden mukaan tietyt prosessuaaliset säännöt kuuluvat joka tapauksessa jäsenvaltioiden yksinomaiseen toimivaltaan. Tuomioistuin huomauttaa, että mikäli harmonisointi on tarpeen sisämarkkinoiden toteuttamiseksi, yhteisö voi ryhtyä toimiin myös näissä kysymyksissä. Mahdolliset vaikeudet sopimuksen täytäntöönpanossa eivät vaikuta toimivallan jakoa koskevaan kysymykseen. Tuomioistuin kuitenkin korosti, että yhteisön kansainvälisen esiintymisen yhtenäisyyden vuoksi on tärkeää varmistaa jäsenvaltioiden ja yhteisön läheinen yhteistyö sopimusta koskevissa

³⁴ Artikla 100 a: neuvosto päättää määränemmistöllä sisämarkkinoiden toteuttamista ja toimintaa koskevista toimenpiteistä jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten lähentämiseksi.

³⁵ Artikla 235: yleistoimivalta-artikla, jonka mukaan jos jokin yhteisön toimi osoittautuu tarpeelliseksi yhteisön tavoitteen saavuttamiseksi yhteismarkkinoiden toiminnassa, neuvosto antaa aiheelliset säännökset yksimielisesti. Esimerkiksi yhteisön ympäristöpolitiikkaa harjoitettiin tämän artiklan nojalla jo ennen kuin ympäristöpolitiikka tuli yhteisön kompetenssin piiriin eksplisiittisesti vuonna 1987 Euroopan yhtenäisasiakirjassa.

kysymyksissä.³⁶

6.4. Yhteenveto tuomioistuimen WTO-lausunnosta

Lausunnossaan tuomioistuin täsmensi yhteisen kauppapolitiikan käsitettä ja siten 113 artiklan soveltamisalaa. Palveluiden osalta tuomioistuin ottaa huomioon viimeaikaisen kehityksen kaupan alalla ja rinnastaa tietyt palvelukset tavaroihin. Muut palvelut, esimerkiksi liikennepalvelut, eivät kuulu yhteisen kauppapolitiikan alaan. Henkisen omaisuuden osalta kauppapolitiikkaan katsotaan kuuluvaksi vain yhteisön tasolla harmonisoitu henkisen omaisuuden suojeleminen rajavalvonnan yhteydessä. Vain toteutettu harmonisointi, ei pelkästään harmonisointikompetenssi, tuo mukanaan yksinomaisen toimivallan harmonisoinnin käsittämällä alalla, ellei ole kysymys tapauksesta, jossa yhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi sisäistä ja ulkoista kompetenssia käytetään yhtäaikaaisesti.

Luxemburgin kompromissiin ei siis voi vedota, vaan yhteisön kompetenssi perustuu perusasiakirjoihin (perustamissopimukseen). GATTia voinee pitää erikoistapauksena, kun se käsittää sekä aloja, jotka kuuluvat yhteisön yksinomaiseen toimivaltaan ja muita aloja ja kun jäsenmaat vielä ovat GATT-WTO:n jäseniä suoraan.

Bourgeoisin³⁷ mukaan tuomioistuimen lausunto oli askel taaksepäin implied powers-opin soveltamisessa aikaisempaan tulkintaan nähden. Sen suhteen, onko kansainvälisen sopimuksen solmiminen välttämätöntä yhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi, oltiin nyt rajoittavampia ja tiukempia kuin aikaisemmin.

Yleisemminkin näyttää siltä, että tuomioistuin on viime aikoina luopunut aktiivisesta roolistaan integraation edistäjänä. Integraation syveneminen, yhteisön toimivallan lisääminen ulkosuhteissa, tulisi siis entistä enemmän riippumaan hallitusten välisten konferenssien tekemistä muutoksista perustamissopimukseen ja ministerineuvoston sekundäärilainsäädännöstä. Mutta tuomioistuimen lausunto 1/94 ei tule olemaan sen viimeinen kannanotto toimivaltakysymyksiin.

³⁶ Viittaa Rooman sopimuksen artiklaan 5 (lojaliteetti- eli yhteistyöperiaate). Myöskin komission kertomuksessa EU:n toiminnasta vuodelta 1994 korostetaan tuomioistuimen lausunnon tätä kohtaa.

³⁷ Jacques H.J. Bourgeois: The EC in the WTO and advisory opinion 1/94: An Echternach procession. *Common Market Law Review* 32, 1995. Manfred Hilf: The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO - No Surprise, but Wise? *European Journal of International Law* Vol. 6 No. 2 1995.

7 KÄYTTÄYTYMISSÄÄNNÖT ULKOMAANKAUPPA-POLITIIKASSA

Yleisten asiain ministerineuvosto hyväksyi palvelujen ulkomaankauppaa koskevien jatkoneuvottelujen käytännesäännön toukokuun 16. päivänä v. 1994, siis jo puoli vuotta ennen tuomioistuimen WTO-päätöstä.³⁸ Tanskalaisen muistion mukaan käytännesäännön taustana oli laajalle levinnyt tyytymättömyys komission tapaan hoitaa Uruguayn kierroksen neuvotteluja palvelujen kaupan osalta. Tavoitteena oli parantaa jäsenvaltioiden tiedonsaantia ja varmistaa jäsenvaltioiden osallistuminen kaikkiin relevantteihin kokouksiin.³⁹

Käytännesääntö ei ole yhteisön virallinen, Rooman sopimuksen 189 artiklassa tarkoitettu säännös. Sitä voidaan pitää neuvoston, komission ja jäsenvaltioiden välisenä herrasmiehsopimuksena, joka on sitoumuksena enemmänkin poliittinen kuin oikeudellinen.⁴⁰

Sopimuksen mukaan neuvoteltaessa palvelujen kaupasta WTO:n puitteissa **komissio** neuvottelee yhteisön ja jäsenvaltioiden puolesta ja informoi jäsenvaltioita näistä neuvotteluista mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Komissio myöskin varmistaa, että jäsenvaltioiden edustajat voivat osallistua kaikkiin merkittäviin neuvottelukokouksiin; jäsenvaltiot voivat pyytää puheenjohtajamaata edustamaan heitä. Komissiolla on myöskin velvollisuus lähettää kaikenlaiset - viralliset ja epäviralliset - neuvotteluasiakirjat jäsenmaille tiedoksi.

Neuvosto seuraa säännöllisesti neuvottelujen kulkua komission raporttien avulla. Raporttien olisi oltava käytettävissä riittävän aikaisessa vaiheessa, jotta neuvostolla olisi aikaa valmistella päätöksiään. Neuvosto muotoilee neuvottelutavoitteet kullekin palvelusektorille ja pitää oikeutenaan antaa komissiolle ohjeita sopivaan aikaan.

Palvelujen kaupan neuvottelujen käytännesäännön hyväksymisen jälkeen tarkoitus on ollut myöhemmin neuvotella laajapohjaisempi säännöstö. Saksalta tuli syksyllä 1994 luonnos uudeksi käyttäytymissäännöksi, josta ei päästy yksimielisyyteen, vaikka se oli pääosin hyväksyttävissä. Yleistä käyttäytymissääntöä WTO-jatkoneuvotteluissa katsottiin tarvittavan, jotta voidaan sopia menettelytavoista varsinkin tilanteissa, joissa jaetun toimivallan kysymyksissä (osa yhteisön toimivaltaa, osa jäsenmaiden toimivaltaa) ei löydetä yhtenäistä linjaa ja myöskin jotta varmistettaisiin neuvottelujen lopputuloksen hyväksyttävyyys yksittäisen jäsenmaan kannalta. Yksittäinen jäsenmaa joutuu saattamaan neuvottelutuloksen voimaan sisäisten voimaansaattamismenettelyjensä mukaisesti.

³⁸ Code of Conduct agreed between the Council, the Member States and the Commission on the Post-Uruguay Round negotiations on services. Report from Permanent Representatives Committee 11 May 1994.

³⁹ Udenrigsministeriet. Notits vdr. EU/WTO adfærdskode af 20.03.95. Date 20. marts 1995.

⁴⁰ Muistio, Ulkoasiainministeriön oikeudellinen osasto Antti Peltari 4.10.1995.

Puheenjohtajamaa Ranska laati keväällä 1995 ehdotuksen käyttäytymissäännöksi. Komissio laati oman vastaehdotuksensa. Ranskan ehdotus oli kokousosallistumis- ja puheoikeuskysymyksen osalta komission ehdotusta joustavampi. Ehdotuksen mukaan jäsenmaat voivat osallistua periaatteessa kaikkiin kokouksiin, mutta osallistumista voidaan tilanteen mukaan harkita akselilla puheenjohtajamaa-jäsenmaat. Komission ehdotus lähti siitä, että jäsenmaat eivät saa osallistua epävirallisiin kokouksiin eivätkä siten myöskään käyttää puheenvuoroja.⁴¹

Käyttäytymissäännöistä sopimukseen pääseminen näyttää aika vaikealta. Näin on muun muassa sen tähden, että koska käyttäytymissäännöt eivät ole yhteisön virallisia säädöksiä, ei niiden hyväksymisessä noudateta yhteisön säädösten hyväksymisessä noudatettavia sääntöjä. Käyttäytymissääntöjen osapuolet hyväksyvät säännöt omien sisäisten menettelytapojensa mukaisesti. Esimerkiksi neuvoston ja jäsenvaltioiden osalta käyttäytymissäännöt voidaan hyväksyä neuvoston sui generis-päätöksellä eli yksimielisesti. Parlamentilla ei sääntöjen hyväksymisessä ole osuutta.

Yleisten asiain neuvosto hyväksyi 22.12.1994 asetuksen, jossa hahmotellaan ulkomaankauppapolitiikkaan liittyviä yhteisön sisäisiä menettelytapoja WTO-päätöksen jälkeen.⁴² Tarkoituksena on edistää yhteisön oikeuksien ajamista sekä siinä tapauksessa, että kaupan esteillä on vaikutusta yhteisön markkinoilla että siinä tapauksessa, että kaupan esteillä on vaikutusta kolmansien maiden markkinoilla. Kaupan esteillä tarkoitetaan kolmansien maiden sellaisia kauppatapoja, joiden suhteen kansainvälisen kaupan säännöt luovat oikeuden toimintaan. Oikeus toimintaan syntyy, kun kansainvälisen kaupan säännöt kieltävät kyseisen kauppakäytännön tai kun ne antavat toiselle osapuolelle oikeuden pyrkiä kyseisen käytännön vaikutuksen eliminointiin. Asetus koskee siis vain kauppaa yhteisön ulkopuolisen maailman kanssa. Kansainvälisen kaupan säännöillä tarkoitetaan keskeisesti WTO-sopimusta, mutta ei yksinomaan.

Asetuksessa määritetään valitusmenettely siinä tapauksessa, että yhteisön yritys tai yhteisö, joka toimii yritysten puolesta, katsoo kärsineensä kaupan esteistä. Asetuksessa määrätään valitus-, konsultaatio- ja tarkastusmenettelystä tällaisessa tapauksessa. Kolmannen maan soveltamien kaupan esteiden aikaansaamien haittojen tai kielteisten kauppavaikutusten eliminoinniseksi yhteisö voi ryhtyä kauppapoliittisiin toimenpiteisiin, jotka ovat sopusoinnussa yhteisön kansainvälisten velvoitteiden kanssa. Mahdollisina kauppapoliittisina toimenpiteinä luetellaan muun muassa toimilupien tai muiden etujen peruuttaminen, tullien korottaminen tai tuontimaksujen määrääminen sekä kolmanneksi määrällisten rajoitusten käyttöönotto.

Asetuksessa määrätään myös 113 artiklassa mainitun komitean toiminnasta.

⁴¹ Muistio EU/Coreper II/1657/7.6.1995/WTO-käyttäytymissääntö. KPO-41/Rikkonen. Ulkoministeriö, Helsinki 06.06.95. Muistio Kauppakysymykset: käyttäytymissääntö. KPO-41/Luotonen, Akola. Ulkoministeriö, Helsinki 8.6.1995.

⁴² Council Regulation No 3286/94 laying down Community procedures in the field of the common commercial policy. Official Journal No L 349 21.12.1994.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Yhdellä jäsenmaalla ei ole *yleistä veto-oikeutta* sille tärkeissä asioissa, vaan päätökset tehdään määräenemmistöllä niissä asioissa, jotka määrätään perustamisasiakirjoissa. Toisin sanoen ns. Luxemburgin kompromissi, joka oli peräisin de Gaullen ajalta vuodelta 1966, ei ole enää voimassa. Yhtenäisasiakirjassa vuonna 1987 enemmistö päätös menettelyn piiriin tulivat lähes kaikki sisämarkkina-asiat.

Niin kutsuttu Ioanninan kompromissi keväältä 1994 koskee tilannetta, jossa ollaan lähellä estävän vähemmistön rajaa ministerineuvoston määräenemmistöllä tehtävissä päätöksissä. Tällöin on pyrittävä neuvotteluihin löytämään riittävä konsensus. Neuvottelujakson pidentämisellä ei kuitenkaan saa loukata perussopimusten mukaisia normeja päätöksentekoaikojen. Neuvottelujakson jälkeen päätökset voidaan tehdä normaalilla määräenemmistöllä. Ioanninan kompromissi ei siis luo jäsenmaalle veto-oikeutta päätöksiin kuten asian laita oli Luxemburgin kompromissin osalta. Voidaan sanoa, että ministerineuvoston kevään 1994 päätös on korvannut Luxemburgin kompromissin.

Sisämarkkinaohjelman tultua voimaan vuoden 1993 alusta yksittäisen jäsenmaan toimintavapaus ulkomaankaupassa - muun muassa maakohtaisten tuontikiintiöiden asettamisessa - on kaventunut. Yhteisön tuomioistuin on päätöksessään 15.11.1994 ottanut kantaa yhteisön toimivaltaan ulkomaankauppaneuvotteluissa. Tuomioistuin vahvistaa, että yhteisöllä on Rooman sopimuksen 113 artiklan nojalla yksinomainen toimivalta solmia monenkeskisiä *tavarakauppaa* koskevia sopimuksia. Tähän artiklaan perustuvat päätökset tehdään määräenemmistöllä ministerineuvostossa.

Liikennepalveluista tuomioistuin toteaa erikseen, että ne eivät kuulu yhteisen kauppapolitiikan alaan. Muiden palvelujen osalta tuomioistuin katsoo, ettei niitä voida kokonaan sulkea 113 artiklan soveltamisalan ulkopuolelle. Ne rajat ylittävät palvelut, joihin ei liity henkilöiden fyysistä siirtymistä, ovat tavaroiden kaltaisia eikä ole estettä sisällyttää tällaisia palveluita yhteisen kauppapolitiikan käsitteeseen. Sen sijaan muunlaiset palvelut eivät sisälly yhteisen kauppapolitiikan käsitteeseen. Jo Rooman sopimuksessa yhteinen kauppapolitiikka ja henkilöiden liikkuminen on eroteltu toisistaan johdonmukaisesti.

Suomen osalta tuomioistuimen päätöksellä voi olla merkitystä muun muassa niin sanotun open skies-sopimuksen osalta, jonka Suomi on solminut USA:n kanssa kahdenvälisten. Yhteisön toimivalta lentoliikenteen alalla näyttää riippuvan siitä, onko yhteisö säännellyt sitä. Ministerineuvostossa päätettyjen säädösten puuttuminen jättää tilaa jäsenvaltioiden toimivallalle ulkosuhteissa.

Tuomioistuin katsoo, että siltä osin kuin *henkistä omaisuutta* koskeva WTO-sopimus koskee toimenpiteitä henkisen omaisuuden suojelemista rajavalvonnassa, yhteisöllä on yksinomainen toimivalta artiklan 113 nojalla. Muilta osin tuomioistuin katsoo, etteivät henkistä omaisuutta koskevat määräykset ole osa yhteistä kauppapolitiikkaa.

Tuomioistuimien katsoo siis, että yhteisöllä ei ole yksinomaista toimivaltaa solmia henkistä omaisuutta ja palvelujen kauppaa koskevia sopimuksia WTO:n puitteissa käytävissä jatkoneuvotteluissa.

Tuomioistuimen lausunnon on katsottu olleen askel taaksepäin implied powers-opin soveltamisessa aikaisempaan tulkintaan nähden. Sen suhteen, onko kansainvälisen sopimuksen solmiminen välttämätöntä yhteisön tavoitteiden saavuttamiseksi, oltiin nyt rajoittavampia ja tiukempia kuin aikaisemmin.

Yleisemminkin näyttää siltä, että tuomioistuin on viime aikoina luopunut aktiivisesta roolistaan integraation edistäjänä. Integraation syveneminen, yhteisön toimivallan lisääminen ulkosuhteissa, tulisi siis entistä enemmän riippumaan hallitusten välisten konferenssien tekemistä muutoksista perustamissopimuksiin ja ministerineuvoston sekundäärilainsäädännöstä. Mutta tuomioistuimen lausunto 1/94 ei tule olemaan sen viimeinen kannanotto toimivaltakysymyksiin.

Se taloudellinen toiminta, joka on ulkomaankauppapolitiikan kohteena, kehittyy ja muuttaa luonnettaan jatkuvasti. Myös tekninen kehitys vaikuttaa koko ajan toimintaympäristöä muuttavasti. Kun otetaan huomioon Euroopan unionin lainkäytön ja lainsäädännön dynaaminen ja teleologinen luonne, edellä sanottu merkitsee sitä, että rajanveto-ongelmiin yhteisön ja jäsenmaiden toimivallan välillä ei ole lopullista ratkaisua. Yhteisön toimivalta kehittyy yhteisön kehittymisen mukana.

Euroopan unioni ei ole valtio siinä määrin kuin esimerkiksi Yhdysvallat. Osittain tästä tosiseikasta johtuvat eräät Euroopan unionin ulkomaankauppapolitiikan päätöksenteon piirteet. Tharakanin ja Waelbroeckin mukaan⁴³ Euroopan unionissa eturyhmillä on suurempi valta päätöksenteossa, kuluttajaintressit ovat heikommin edustettuna ja poliittisella elimellä (ministerineuvosto) on keskeisempi rooli politiikan täytäntöönpanossa kuin USA:ssa. Euroopassa päätöksenteko on tapauskohtaisempaa eikä ole niin suuressa määrin lainsäädännöllä ja oikeusistuimien päätöksenteolla kontrolloitua.

Edellä kuvatut päätöksenteon piirteet jättävät runsaasti vaikutusmahdollisuuksia jäsenvaltiolle siltä osin kuin on kysymys yhteisön yksinomaisesta toimivallasta eli tavarakaupassa. Suora poliittinen vaikuttaminen ministerineuvostossa saa tuekseen eturyhmätoiminnan, lobbauksen, jossa Euroopan tason tuottajajärjestöt ovat keskeisessä asemassa. Suomalaisten yritysten on siis oltava aktiivisia paitsi kotimaassa poliittisen tahon suuntaan myös Euroopan suuntaan toimialajärjestöissä. Mutta lisäksi on muistettava, että jäsenvaltioilla on omaa liikkumavaraa ulkomaankauppapolitiikassa, kuten lentoliikenteen esimerkki osoittaa.

⁴³ Tharakan, P.K.M. ja J. Waelbroeck: Antidumping and countervailing duty decisions in the E.C. and in the U.S. An experiment in comparative political economy. *European Economic Review* 38 1994.

LÄHTEET

Allgårdh, Jakobsson ja Nordberg: EY ja EY-oikeus. G.O.Zacharias Sundströmin ajanmukaistettu laitos. Painatuskeskus, Angered 1994.

Mika Arola: GATTin merkitys maailmankaupan vapauttamisessa. VATT-keskustelualoitteita 98. Helsinki 1995.

Jacques H.J. Bourgeois: The EC in the WTO and advisory opinion 1/94: An Echter-nach procession. *Common Market Law Review* 32, 1995.

The Court: Opinion 1/94. Competence of the Community to conclude international agreements concerning services and the protection of intellectual property - Article 228(6) of the EC Treaty. Opinion of the Court, 15 November 1994.

Code of Conduct agreed between the Council, the Member States and the Commission on the Post-Uruguay Round of negotiations on services. Report from Permanent Representatives Committee 11 May 1994.

Council decision of 29 March 1994 concerning the taking of Decision by qualified majority by the Council. *Official Journal of the European Communities* C 105 13 April 1994.

Council regulation No 3286/94 laying down Community procedures in the field of the common commercial policy. *Official Journal of the European Communities* No L 349 21.12.1994.

Cour de Justice des Communautés Européennes: Prise de position de la Cour, Luxembourg le 15 novembre 1994.

The Court: Opinion 1/94. Competence of the Community to conclude international agreements concerning services and the protection of intellectual property - Article 228(6) of the EC Treaty. Opinion of the Court, 15 November 1994.

Renaud Dehousse ja Giandomenico Majone: The Institutional Dynamics of European Integration: From the Single Act to the Maastricht treaty. Teoksessa *The Construction of Europe. essays in Honour of Emile Noël*. Edited by Stephen Martin. Kluwer, Dordrecht 1994.

Paola Drei: Individual trade policies of EU member countries: the case of the automobile industry. *VATT-Discussion papers* 111. Helsinki 1995.

Editorial comments: The aftermath of Opinion 1/94 or how to ensure unity of representation for joint competences. *Common Market Law Review* 32, 1995

Embassy of the United States of America: Economic Affairs Notes, November 13, 1995.

EU-asiain komitea: Valmistelujaosto 52, Muistio 23.11.1994/Jääskeläinen.

Euroopan komissio: Yleiskertomus Euroopan unionin toiminnasta 1994. Bryssel, Luxemburg 1995.

Euroopan talousyhteisön perustamissopimus ja sopimus Euroopan Unionista. Oikeusministeriö, Painatuskeskus Helsinki 1993.

European Commission: Court opinion on WTO competence. Statement by Sir Leon Brittan. IP/94/1067. Brussels, 15 November 1994.

Eurostat: External trade. Monthly statistics 10/95.

EY-jäsenyyden vaikutukset Suomelle. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan mietintö valtioneuvoston selonteosta. 1992 vp - UaVM 6. VAPK-Kustannus Helsinki 1992.

Klaus Frösén: Integraation vaikutus lainsäädäntöön. Eurooppaoikeuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995.

GATT: International trade, Trends and statistics 1994. GATT, Geneva 1994.

GATT: Trade Policy Review. European Communities. Volume I. GATT, Geneva August 1993.

GATT: Guide to GATT law and practice. GATT, Geneva 1994.

Gloaalitalous ja Suomi. Toimittaneet Seppo Leppänen ja Antti Romppanen. VATT-julkaisuja 18. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Helsinki 1995.

Daniel Gros: A Note on EC Trade Policy after 1992: The Effects of Replacing Existing National Import Quotas by Community Quotas that are "Equally Restrictive". *Weltwirtschaftliches Archiv* 1992, Vol. 128 No 1.

Manfred Hilf: The ECJ's Opinion 1/94 on the WTO - No Surprise, but Wise? *European Journal of International Law* Vol. 6 No. 2 1995

Bernt Johansson: Tullille jääneet tehtävät aikaisempaa monimutkaisempia. *Kauppapolitiikka* 2/95.

Komiteanmietintö. Valtiosääntökomitea 1992:n mietintö. Komiteanmietintö 1994: 4. Painatuskeskus Oy Helsinki 1994.

Ake Linden: The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT). Teoksessa Dominic Salvatore: National Trade Policies. Studies in Comparative Economic Policies Volume 2. North-Holland, Amsterdam 1992.

Tuula Linnainmaa viittaa kintaalla EU:n uhkailuille. *Helsingin Sanomat* 23.5.1995.

Muistio: EU/Coreper II/1657/WTO käyttäytymissääntö. KPO-41/Rikkonen. Ulkoministeriö, Helsinki 06.06.1995

Muistio: Kauppakysymykset: käyttäytymissääntö. KPO-41/Luotonen, Akola. Ulko-
ministeriö, Helsinki 8.6.1995.

Muistio: Ulkoasiainministeriön oikeudellinen osasto Antti Peltari 4.10.1995.

Neuvoston päätös tehty 1 päivänä tammikuuta 1995, määräenemmistöllä tehtävistä
neuvoston päätöksistä 29 päivänä maaliskuuta tehdyn neuvoston päätöksen muutta-
misesta. *Euroopan yhteisöjen virallinen lehti C 1* 1.1.1995.

Matti Oivukkamäki: Euroopan yhteisön kauppapolitiikka ja yhteiset säännöt. Teok-
sessa Opiskellen Euroopan yhteisöön. Painatuskeskus Oy Helsinki 1993.

Keith Perry: Business and the European Community. Butterworth - Heinemann,
Oxford 1994.

Ahti Risto: EY:n tuomioistuimen ja I asteen tuomioistuimen toiminta. Eurooppaoi-
keuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995.

Salla Saastamoinen: Euroopan yhteisöjen lainsäädännöllinen toimivalta. Eurooppaoi-
keuden ohjelma, Hallinnon kehittämiskeskus 1995.

Pertti Salolainen: EU-Suomen ulkomaankauppapolitiikka muutostilassa. *Kauppapoli-
tiikka* 2/95.

Alan Swinbank: The Common Agricultural Policy and the Politics of European
Decision Making. *Journal of Common Market Studies* Volume XXVII, No. 4 June
1989.

Anthony Teasdale: The Life and Death of Luxembourg Compromise. *Journal of
Common Market Studies* Volume 31, No. 4 December 1993.

P.K.M. Tharakan ja J. Waelbroeck: Antidumping and countervailing duty decisions
in the E.C. and in the U.S. An experiment in comparative political economy. *Euro-
pean Economic Review* 38 1994.

Udenrigsministeriet: Notits vdr. EU/WTO adfærdskode af 20.03.95. Date 20. marts
1995.